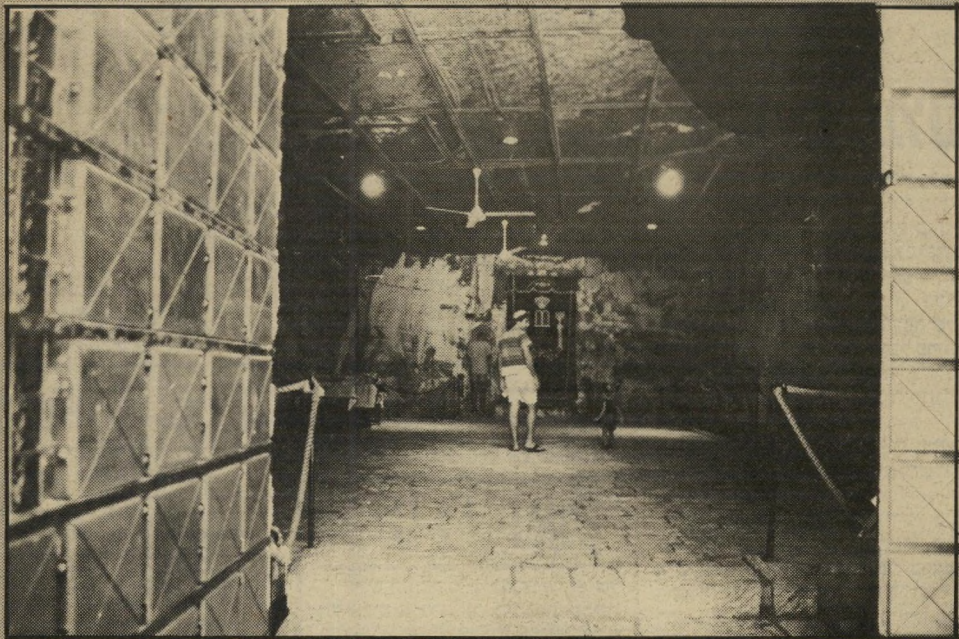

מערת אליהו בחיפה: בית מישפחת אל-חנסן
אבא שלי קבור ליד הבית

בתוך מערת אליהו

— וגם אני הייתי רוצה להיקבר שם!

האחרים לחזקה ולנקיון של המקום. איש משרד-הדתות, הנמצא במקום כבר שש שנים, לא ידע לומר לי מי גר שם בעבר, וגם לא ידע על קברים המצויים בשטח. אילו ביקר אל-חנסן במקום, היה מופתע בוודאי לראות שהגוף המד-הים הנשקף מהבית, שבו פרוש מיפרץ-חיפה כמו על כף יד, כולל גם את התחנה התחנתה של ה"רכבל החיפאי, חידוש טכנולוגי שבוודאי לא היה קיים בזמנו, ב-1948.

סמוך למערה חדר נוסף, שתיקרו רתו קמורה, ובו ממוקם מישרדו של האחראי על המקום. הוא סיפר לי שהמקום קדוש גם ליהודים וגם לערבים. שהערבים מכנים אותו אל-ח'דר (הירוק) ובאים להתפלל בדרך-כלל בימי ראשון ושני. היהודים נוהגים לעלות למערה בעיקר ביום הראשון שאחרי שבת נחמנו בחודש אב. המיבנה נמצא בטיפולו של מיש"ר-הדתות ובבניינים השמוכים למערה, שהיו ביתה של מישפחת אל-חנסן, גרים הפועלים הבדווים

נרות במערה אסורה". מול המערה, במעלה מדרגות אחדות, יש מקום מיוחד להדלקת נרות, ובו כמה נרות בוערים. על קיר אחר בתוך החצר המו"צלת, גבוה-גבוה, תלוי שלט חצוב בשיש: "אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי, במהרה יבוא אלינו עם משיח בן-דוד". נראה שזה השלט היחיד שהיה שם גם בתקופתו של אל-חנסן. משני צידי המערה מיבנים הצ"מודים לשיפוע ההר, אך השערים והדלתות אליהם נעולים.

שומרי המערה

כ שחזרתי לארץ, נסעתי בסקרנות לחיפה כדי למצוא את מערת אליהו, הבית שממנו ברח ה'אלד אל-חנסן ב-1948.

מן הכביש הראשי, הדרך המו"בילה מתל-אביב לחיפה, אין רח"אים דבר, רק הו"תלול וגבוה, שה-מידרון המערבי שלו מכוסה בעצים גבוה-צמרות.

טיפוס תלול במדרגות מגלה אט-אט עוד טפח ועוד טפח מן המיבנה החבוי בין העצים. שמש הצהריים היוקדת אינה מורגשת בין העצים ורוח קרירה ונעימה נו"שבת ביניהם.

מתחת לקומפלקס המיבנים יש טראסה ועליה שולחנות-פיקניק מעץ וספסלים של הקרן-הקיימת לישראל.

מיפלט אחד גבוה יותר מוביל לתוך חצר מלאה בעצים ובשיחים. במרכז החצר יש שיח פורח מגודר וניצב בתוך מיבנה אבן. לידו, על הקיר, מודבק לוח-מתכת ועליו בשלוש שפות - עברית, אנגלית וערבית - הטקסט הבא:

מערת אליהו הנביא, מן המ-ערות הקדושות ביותר בארץ-יש"ראל. לפי המסורת שהיה בה אליהו הנביא בדרכו למילחמה בנביאי הבעל על הכרמל, ויאמר אליהו... ועתה שלח קבץ אלי את כל ישראל ועל הר הכרמל... מלכים א' פרק י"ח.

מערת אליהו שוקמה ביוזמת האגודה לפיתוח תיירות חיפה וב-השתתפות עיריית חיפה, המישרד לענייני דתות ומישרד התיירות, שנת התשמ"ג.

עד כאן דבר השלט האינפור-מטיבי.

המערה עצמה היא חדר לא גדול במידותיו, שתיקרתו הקמורה אי"נה גבוהה. קירותיו שחורים מפיה, כנראה, וחלקים מהם מכוסים ב"ש-יחיים ובבדים רקומים שתלו שם בני-מישפחה לזכר קרוביהם. בתוך המערה יש שולחן ועליו עשרות סיפרי-תהילה, שרובם נחרמו גם הם לזכר אנשים שנפטרו.

ליד המערה שלט: "מקום קדוש לפניך. נא לשמור על קדושת המ-קום. אסור להתהלך בגלוי-ראש ובתלבושת בלתי-צנועה". ואכן, בתוך המערה, סמוך לפתח, מצד ימין, יש ערימה של צעיפים ושל כיפות-קרטון.

מעל המערה תלוי שלט נוסף: "אכילה, שתיה, לינה והדלקת-

כמהותם התרבותית אינם יכולים ל"ש-גוא.

● **אתה שונא את הישר-אלים?**

אני לא שונא אף אחד בעולם, ולאיש אין זכות לשנוא עם, או אנשים, כי האנשים הם טובים. הבעיה היא איוו אינפורמציה שמים במוחם ובמצפונם. אם מתייחסים אל האנשים נכון, הם טובים, אם המנהיגות מטעה את העם, זו מנהיגות רעה.

● **זאת אומרת שאתה עדיין מאמין שאפשר לבנות שלום בין שני העמים?**
בוודאי.

● **איפה נולדת?**

כחיפה, כמערת הנביא אליהו. כל איזור המערה נמצא בבעלות המישפחה שלי כבר דורות רבים.

● **אתה זוכר איך נראה המי-קום?**

בוודאי. יש שם שני בתים. האחד שבו גרנו, והשני היה לאורחים. בין שני הבתים היה חדר לאורחים חשובים ביותר שם נמצאת גם המערה. יש שם גם בשר שמנה היו שואבים מים לאורחים.

זוהו מקום קדוש לשלוש הדתות ואני זוכר בילדותי שההרבים היו אורחים קבועים בבית.

● **אז איך זה שאתה לא מדבר עברית, אם אצלכם היו יהודים בני-בית?**

בעבר נהגתי לדבר עברית, אבל 40 שנה הם מספיק זמן לשכוח את השפה.

● **היו לך חברים יהודים?**

המון. גרנו ביחד. היו לי חברים בכתי-גלים, בקריית-אליהו.

● **רובם היו יהודים מיי-רחיים?**

כן. האשכנזים הם כלי-כך גאים, שהם לא מדברים עם לא-אשכנזים.

● **אתה זוכר את החברים שלך מאז?**
בוודאי, אבל אני לא יודע מה קרה להם במשך השנים. אני עוזבתי את חיפה ב-16 בינוי 1948.

● **למה עזבת?**

כי אחרת היו הורגים אותי. לא רציתי לעזוב, אבל לא היתה ברירה.

● **אתה זוכר מה קרה, אתה יכול לתאר?**

ברוך הביתה היתה עמדה של ההגנה. ולא יכולתי להגיע הביתה בלי לעבור דרך העמדה. זה היה ברחוב זיתון, המוביל לרחוב יפו. שם היתה עמדה ושם עצרו אותי יום אחד ויחידה בריטית שיחררה אותי. אחר-כך נת-פסתי שוב, ושוב שוחררתי. בפעם השלישית שנעצרתי, ברחתי.

● **למה עצרו אותך?**
אני לא יודע.

● **ובשברחה, לאן ברתח?**

ברחתי לנמל, ושם שוב עצרו אותי וביקשו ממני תעודות. אמרתי שאין לי תעודות, אבל בפני מועדתי החוצה, אל הים ולא פנימה אל העיר. הם בכל זאת תפסו אותי, וקראו לאחר הקצינים וביקשו שאתלווה אליהם. ובעודם מת-ווחכים ביניהם אם ררושות לי תעודות כדי לעזוב את הארץ או לא, קפצתי לספינה שעמדה בנמל.

● **לא לקחת בלום מהבית?**
לא.

● **היית לבד? איפה היתה הי-מישפחה שלך?**

הייתי לבד. המישפחה שלי עזבה בסוף אפריל, בכריחה הגדולה, כשרוב התושבים ברחו מחיפה. הלכתי יום אחד הביתה ולא מצאתי אותם. אמא שלי ברחת עם ארבעת אחי.

● **אתה הבן הבכור במישי-פחה?**
כן.

● **ואחרי שקפצת לספינה בנמל חיפה, לאן הפלגת?**

נסעתי לקפיה, כי החלטתי שהעולם של האנשים הלכנים הוא בלתי-צודק, וחשבתי שאולי אצל השחורים זה אחי-רת.

● **נסעת לשם לבד?**

כן, אבל לא הגעתי לשם. נלקחתי למנהג-היריכו מצרי בסניני וברחתי גם משם. ברחתי ממצרים והתחלתי לחי-

פש את המישפחה שלי. עברתי בירדן, אבל הם לא היו שם. המשכתי לסוריה, אבל גם שם לא מצאתי אותם. לבסוף מצאתי אותם במחנה עיל-אליהו-ללוה כלכנון. הם גרו כולם בחדר אחד, שלא היה גדול דיו כדי להכיל אותי.

● **נשארתי שם יחד איתם?**
לא יכולתי להישאר שם ונסעתי ראשון לסוריה ואחר-כך הבאתי את כולם.

● **בן כמה היית אז?**
בן 21.

● **ומה עשית בסוריה, ממה חיית?**

גרת ברמשק ולימרת אנגלית ומי-תמסקיה.

● **מתי התחילה המודעות הפוליטית שלך?**

עוד כשגרת בחיפה, הבנתי שאיי-כדנו את המדינה שלנו.

● **ואז גרתי תקופה מסוימת בסוריה, וכבר התחלתי בפעילות פוליטית. אחרי זמן מה עברתי לכוויית ואני עדיין שם.**

היינו החלק שהתעסק בתרבות.

● **מה החלום הכי גדול שלך?**
לבוא חזרה הביתה, לחיפה.

● **כשתגיע לחיפה אתה יכול להתאכזב, כי העיר השתנתה מאוד ב-40 השנים שחלפו.**

המקום שלי, הבית שלי, עדיין אותו הרבר.

● **אם תקום מדינה פלס-טינית, מה הרבר הראשון שתרצה לעשות כשתקום המ-דינה?**

הרבר הראשון שאעשה יהיה לנסוע לחיפה.

● **והיכן תגור אם תקום מדי-נה פלסטינית?**

אני לא יודע, זה תלוי בסוג השלום שיהיה. אם אוכל, אגור בחיפה, בבית שלנו. אחיה שם גם ארצה להיקבר, ליד אבא שלי.

● **ואם לא תוכל לגור שם, איפה תגור?**

(המשך בעמוד 18)

● **צילמה: ענת סרגומטי**